

Porównanie wybranych uproszczonych form opodatkowania działalności gospodarczej podatkiem dochodowym od osób fizycznych w Polsce i Rosji – postulaty *de lege ferenda*

Comparison of selected simplified forms of business taxation with personal income tax in Poland and Russia – postulates *de lege ferenda*

Jerzy Litwinow

Uniwersytet Warszawski

Streszczenie

Celem badań jest porównanie wybranych uproszczonych form opodatkowania działalności gospodarczej podatkiem dochodowym od osób fizycznych w Polsce i Rosji. W artykule skupiono się głównie na sposobach opodatkowania osób samozatrudnionych i wykonujących rzeczywistą działalność niebędącą ukrytą formą stosunku pracy lub mu podobnych.

W tej pracy przedstawiono nowoczesne sposoby opodatkowania zarówno nowych zawodów powstałych wraz z cyfryzacją życia społecznego, jak i tradycyjnych profesji na przykładzie rosyjskich rozwiązań legislacyjnych. Polskie regulacje dotyczące opodatkowania osób samozatrudnionych w porównaniu z rosyjskimi regulacjami znajdującymi się w Kodeksie podatkowym są przestarzałe, zburokratyzowane i zaniedbane przez ustawodawcę. Słowa kluczowe: samozatrudnieni, Rosja, Polska, PIT, e-podatki.

Abstract

The aim of the research is to compare selected simplified forms of business activity taxation with personal income tax in Poland and Russia. The article focuses mainly on the methods of taxation of self-employed persons and those engaged in a real activity that is not a hidden form of employment relationship.

This work presents modern ways of taxing both new professions created with the digitization of social life and traditional professions on the example of Russian legislative solutions. Polish regulations on taxation of self-employed persons are outdated, bureaucratic and neglected by the legislator compared to the Russian regulations in the Tax Code.

Keywords: self-employed, Russia, Poland, PIT, e-taxes.

1. WPROWADZENIE

Podatek dochodowy od osób fizycznych (ang. *personal income tax* – PIT) nadal pozostaje jednym z najmniej zunifikowanych podatków w skali globalnej. W odróżnieniu od innych podatków, takich jak np. podatek od towarów i usług, który jest podatkiem zharmonizowanym w Unii Europejskiej, PIT nie posiada jednego wzorca międzynarodowego czy też minimalnych stawek podatkowych¹.

W zależności od konkretnej sytuacji gospodarczej i przyjętych wartości aksjologicznych ciężar podatkowy, który spada na osoby samozatrudnione, różni się w każdym kraju. Istotne różnice pod tym względem istnieją między Polską a Rosją. Uzasadnieniem przyjęcia takiego porównania są

wspólne wyzwania, przed którymi stanęły te dwa kraje po upadku systemu gospodarki centralnie planowanej. Są nimi m.in. duży udział szarej strefy w gospodarce oraz niski poziom zarobków pracowników ze względu na niewysoką innowacyjność gospodarki. Również za porównaniem polskich uproszczonych form opodatkowania w kontekście osób samozatrudnionych z ich odpowiednikami w Rosji przemawia niezwykle innowacyjne i odformalizowane podejście ustawodawcy rosyjskiego w konstruowaniu przepisów PIT, które zostanie pokazane w dalszej części tej pracy.

Osoby samozatrudnione tworzą *de facto* grupę wykonującą wolne zawody rozumiane w inny niż klasycznie przyjęty sposób. Są to osoby prowadzące konta na portalach społecz-

nościowych, w tym YouTube, TikTok, Instagram, i własnych stronach internetowych, kosmetyczki, kierowcy platform pośredniczących (np. Uber) oraz początkujący drobni przedsiębiorcy i sprzedawcy internetowi.

Celem artykułu jest przedstawienie specyfiki rosyjskiej polityki podatkowej w obszarze opodatkowania drobnych przedsiębiorców (samozatrudnionych), porównanie stanu prawnego Polski i Rosji w tej kwestii oraz sformułowanie postulatów *de lege ferenda* wobec ustawodawcy polskiego. Metodologia tej pracy polega na analizie prawno-porównawczej aktów prawnych z dziedziny polityki podatkowej.

Obecnie w Rosji istnieją trzy systemy uproszczonej formy opodatkowania. Są to:

- 1) „uproszczona forma opodatkowania” (tzw. *упрощёнка*),
- 2) system patentowy, certyfikacyjny (ros. *патентная система налогообложения*) oraz
- 3) opodatkowanie działalności osób samozatrudnionych (ros. *налог на профессиональный доход для самозанятых граждан*)².

Po ostatniej nowelizacji, z początkiem 2021 r. zlikwidowano system ryczałtowy (tzw. *вменёнка*). Najważniejsze znaczenie dla osób samozatrudnionych mają system patentowy i podatek od samozatrudnionych, które zostaną przedstawione w dalszej części tego opracowania.

W obliczu dużej szarej strefy w Rosji (20% produktu krajowego brutto według danych Rosfinmonitoringu³) ten kraj wypracował innowacyjne sposoby opodatkowania małego biznesu i osób, których głównym sposobem utrzymania jest realizacja umów o dzieło, umów zlecenia, umów sprzedaży oraz umów o świadczenie usług, niebędących czynnościami pozorującymi ukryty stosunek pracy. Nowoczesny, czyli zdigitalizowany, uproszczony i zautomatyzowany sposób opodatkowania małego biznesu umożliwił wypracowanie w Rosji atrakcyjnego modelu podatkowego w tym zakresie.

2. OPODATKOWANIE NA ZASADACH DLA OSÓB SAMOZATRUDNIONYCH W ROSJI

Kwestia osób samozatrudnionych budzi zainteresowanie władz różnych krajów. W Polsce najczęściej podnosi się problem fikcyjnego samozatrudnienia, będącego de facto ukrytym stosunkiem pracy. Wielokrotnie ustawodawca sygnalizował społeczeństwu, że chciałby uregulować tę kwestię, do tej pory jednak nie wypracowano zadowalającego rozwiązania prawnego. Najślynniejszym pomysłem polskiego Ministerstwa Finansów był projekt wprowadzenia tzw. testu przedsiębiorcy. Miał on na celu wymuszenie na wszystkich osobach prowadzących działalność gospodarczą wykazania faktu bycia rzeczywistym, niezależnym przedsiębiorcą, skutki niedowodnienia tej okoliczności miały mieć zaś moc wsteczną⁴.

W Rosji z kolei prawdziwym problemem związanym z osobami samozatrudnionymi jest niewykazywanie otrzymanych dochodów, skutkujące brakiem opodatkowania⁵. W takiej sytuacji Ministerstwo Finansów doszło do przekonania, że niższe stopy podatkowe mogą doprowadzić do wzrostu wpływów podatkowych oraz że najważniejszą rzeczą na początek jest ujawnienie ukrytych dochodów⁶.

Podatnicy i ich klienci, przyzwyczajeni po gwarantowanych 10 latach obowiązywania tego podatku do płatności elektronicznych, nie będą mogli znowu ukrywać swoich dochodów,

gdyż obrót gotówkowy będzie już mało popularny. Wtedy rząd podejmie decyzję, co robić dalej z samozatrudnionymi, i będzie miał możliwość wprowadzenia większych podatków niż obecnie.

Brak zaufania do władzy centralnej hamuje pewną część podatników potencjalnie zainteresowanych opodatkowaniem na zasadach dla osób samozatrudnionych. Według sondażu przeprowadzonego w 2021 r. przez firmę Qugo.ru, będącą platformą pośredniczącą w poszukiwaniu klientów, aż 40% obywateli obawiało się niekorzystnych dla podatników zmian w formie opodatkowania właściwej dla samozatrudnionych w przyszłości, z kolei 34% osób poddanych badaniu wskazało, że są przekonani, iż w nowej formie opodatkowania istnieją „ukryte pułapki”⁷.

Sama procedura rozpoczęcia korzystania ze specjalnego podatku dochodowego od osób samozatrudnionych jest bardzo łatwa. Osoba, która chce być opodatkowana w ten sposób, rejestruje się w urzędzie skarbowym poprzez pobranie aplikacji na telefon o nazwie *Мой налог*⁸ oraz po zeskanowaniu dowodu osobistego lub przez profil zaufany zakłada konto w tej aplikacji. Następnym krokiem jest wybór rodzaju działalności oraz wprowadzenie (fakultatywnie) danych karty bankowej.

Sprzedaż towaru lub świadczenie usługi po zarejestrowaniu transakcji w aplikacji pozwala na wygenerowanie e-paragonu, który podatnik następnie przesyła do swojego klienta w wiadomości tekstowej SMS, e-mailem lub przez inny komunikator, można go również okazać w formie kodu QR do odczytania przez klienta. Do wystawienia paragonu wystarczy podanie nazwy towaru/usługi, kwoty i daty właściwej dla transakcji.

Paragon wystawia się po tym, jak samozatrudniony otrzyma zapłatę w gotówce, na konto lub na kartę bankową (notabene w Rosji powszechnie płaci się wzajemnie „z karty na kartę”, czyli po podaniu numeru karty robi się na nią bezpośrednio przelew). Jeżeli klient zrezygnował z usługi bądź towaru, istnieje możliwość cofnięcia operacji wystawienia paragonu. Omawiana aplikacja na telefon zastępuje kasę fiskalną, deklarację podatkową, księgowego oraz samą księgowość.

Na koniec miesiąca samozatrudniony dostaje powiadomienie w aplikacji o tym, że należy zapłacić podatek. Może to zrobić kartą bankową lub udać się z wydrukiem z aplikacji do kasy banku i zapłacić w gotówce. Jeżeli podatnik w danym miesiącu nic nie sprzedał, to nie płaci żadnego podatku.

Samozatrudniony nie ma obowiązku płacenia składek na ubezpieczenia społeczne. Nie może więc korzystać z ubezpieczenia społecznego, ale ma prawo do powszechnej opieki zdrowotnej, ponieważ składka na ubezpieczenie zdrowotne jest zawarta w kwocie podatku. Organ podatkowy dzieli otrzymany podatek i odprowadza do budżetu lokalnego Funduszu Obowiązkowego Ubezpieczenia Zdrowotnego (odpowiednika polskiego Narodowego Funduszu Zdrowia) kwotę w wysokości 1,5 p.p. podatku.

Samozatrudniony może dobrowolnie podpisać umowę z Funduszem Ubezpieczenia Społecznego (odpowiednikiem polskiego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych). Po opłaceniu składki wynoszącej około 4300 rubli (215 zł) za rok podatnik ma prawo do świadczenia chorobowego (w Polsce jest to około 77 zł miesięcznie, czyli 924 zł rocznie).

Oprócz tego podatnik może dobrowolnie, jak każdy inny mieszkaniec Rosji, przystąpić do ubezpieczenia emerytalnego. Jest wtedy zobowiązany do zapłaty 30 tys. rubli (około 1480 zł) rocznie. W ten sposób nabywa prawo do emerytury minimalnej po odpowiednim okresie ubezpieczenia.

Wysokość emerytury minimalnej w Rosji wynosi – w zależności od regionu – około 10-12 tys. rubli (około 500-600 zł). Należy zaznaczyć, że nie jest to duża kwota, gdyż w Polsce emerytura minimalna to 1066 zł netto. W Polsce na emeryturę w takiej wysokości mogą liczyć przedsiębiorcy, którzy płacą minimalną składkę na ubezpieczenie emerytalne, czyli około 616 zł miesięcznie. Jeżeli jednak traktować emeryturę wypłacaną z państwowego systemu emerytalnego jako inwestycję kapitałową, to należy zauważyć, że stopa zwrotu dla samozatrudnionych z inwestycji w państwowy system emerytalny w Rosji jest o wiele większa niż w Polsce.

Korzystanie ze specjalnego systemu podatkowego dla osób samozatrudnionych jest dobrowolne. Osoby fizyczne i przedsiębiorcy indywidualni, którzy przejdą na nowy specjalny reżim podatkowy, mogą płacić podatek od dochodu z samodzielnej działalności według preferencyjnej stawki 4% (w przypadku obrotu z konsumentami) lub 6% (w przypadku obrotu z osobami prawnymi) przychodu. Ta forma opodatkowania gwarantuje niezmiennosc stawki podatku przez co najmniej 10 lat⁹. Z tego rozwiązania mogą też korzystać cudzoziemcy z Unii Euroazjatyckiej: Białorusi, Armenii, Kazachstanu i Kirgistanu¹⁰. Górny limit przychodów wynosi 2,4 mln rubli (około 120 tys. zł).

W Polsce prowadzenie małego biznesu cechuje się większym obciążeniem podatkowym, co utrudnia rozpoczęcie samodzielnej działalności gospodarczej, gdyż ludzie obawiają się prowadzenia księgowości i płacenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne (w przypadku osób zatrudnionych jednocześnie na umowie o pracę – ze względu na składkę na ubezpieczenie zdrowotne)¹¹.

W tej sytuacji rosyjskie doświadczenie w zakresie opodatkowania samozatrudnionych powinno stanowić zachętę do zmian legislacyjnych dla polskiego ustawodawcy. Polska z uwagi na rozmiar gospodarki i położenie w regionie Europy Środkowo-Wschodniej może zostać hubem innowacji, które w ujęciu mikro zaczynają się od prowadzenia drobnego, własnego biznesu. Kiedy przedstawia się postulat *de lege ferenda*, należy wskazać przede wszystkim na konieczność dostosowania sposobu opodatkowania samozatrudnionych do ich potrzeb.

Aplikacja w telefonie zastępująca kasę fiskalną jest najlepszym narzędziem, które dobrze przyjmie się przede wszystkim wśród młodych osób, nawet niepełnoletnich, które prowadzą swój kanał na YouTube lub TikToku. Dobrowolność w zakresie opłacania składek na ubezpieczenia społeczne pozwala na łatwiejsze podjęcie decyzji o rozpoczęciu własnej działalności i na kształtowanie świadomości odpowiedzialności za swój los również w okresie starości – bez złudnego obiecywania niskiej emerytury.

O popularności odrębnej formy opodatkowania dla samozatrudnionych w Rosji świadczą statystyki płynące z Moskwy. Z tego rozwiązania skorzystało prawie 700 tys. osób, a w ciągu 7 miesięcy 2021 r. przekazały one do budżetu miasta 2,36 mld rubli (około 1,4 mld zł)¹². To oznacza, że co czwarty

samozatrudniony opodatkowany na tych zasadach w Rosji jest zarejestrowany w Moskwie. Jeśli weźmie się pod uwagę udział liczby ludności Moskwy (11,3 mln) w całkowitej liczbie ludności Rosji (144,4 mln), są to zaskakujące statystyki, świadczące o szczególnej przedsiębiorczości mieszkańców stolicy. Dochód wykazany do opodatkowania przez osoby samozatrudnione w tym mieście do końca lipca 2021 r. przekroczył 215 mld rubli (11,4 mld zł)¹³. Stanowi to 41% całkowitych dochodów wszystkich samozatrudnionych w Rosji¹⁴.

3. OPODATKOWANIE NA ZASADACH SYSTEMU PATENTOWEGO W ROSJI

Drugim systemem opodatkowania mającym znaczenie dla samozatrudnionych w Rosji jest wspomniany już system patentowy¹⁵. Takie rozwiązanie funkcjonuje też na Łotwie i Litwie¹⁶. Tę metodę opodatkowania może wybrać podatnik, który ma zarejestrowaną działalność gospodarczą oraz zatrudnia nie więcej niż 15 osób rocznie. Nie mogą z niej skorzystać wspólnicy spółki cywilnej¹⁷.

Podatnicy, którzy wybrali tę formę opodatkowania, nie podlegają PIT w ramach dochodów z działalności gospodarczej opodatkowanej patentem, podatki od nieruchomości ani podatki od towarów i usług (z pewnymi wyjątkami, np. import)¹⁸.

Dokładna lista zawodów, rodzajów działalności, w ramach których można skorzystać z patentu, jest określana przez parlamenty regionalne, ponieważ Rosja jest krajem federalnym, część kompetencji jest więc scedowana na poziom lokalny. Ustawa krajowa wymienia tylko przykładowe rodzaje działalności, które mogą zostać objęte patentową formą opodatkowania¹⁹. Niewątpliwą zaletą postępowania podatkowego prowadzącego do wydania podatnikowi patentu jest termin 5 dni, w którym organ podatkowy jest obowiązany rozpatrzyć wniosek podatnika.

Podatnik ma prawo do łączenia tej formy opodatkowania z innymi reżimami podatkowymi, np. z opodatkowaniem na zasadach ogólnych²⁰. Patent jest wydawany na okres maksymalnie roku, podatnik musi go więc odnawiać, tj. po prostu „kupować” na kolejny rok.

Bardzo ciekawym elementem patentu podatkowego jest sposób określenia zobowiązania podatkowego, czyli „ceny patentu”. Stawka podatku wynosi 6% podstawy opodatkowania liczonej jako możliwy do uzyskania dochód roczny. Jeżeli przedsiębiorca zatrudnia pracowników, to dodatkowo dolicza się dochód obliczony *per capita* na pracownika, tj. mnoży się go przez średnie roczne zatrudnienie. Przykładowo w Petersburgu samozatrudniony wykonujący usługi fotograficzne zapłaci w 2021 r. prawie 55 tys. rubli (około 2860 zł) podatku. Jest to iloczyn możliwego do uzyskania dochodu z takiej działalności w tym mieście, czyli 914 tys. rubli, oraz stawki podatku 6%²¹.

Podatnik może otrzymać patent maksymalnie na okres 12 miesięcy ze względu na to, że kwota zobowiązania podatkowego jest określana na podstawie ryczałtowych przychodów określanych przez odpowiedni parlament regionalny, a ich wysokość z roku na rok się zmienia.

Wpływy podatkowe z tytułu tej formy opodatkowania w największym regionie rosyjskim, czyli w Moskwie, w I kwartale 2021 r. wyniosły 2,9 mld rubli (około 1,5 mld zł). W tym

najbardziej przedsiębiorczym i zaludnionym mieście rosyjskim co szósty przedsiębiorca rozlicza się na zasadach patentu podatkowego²², co oznacza, że przez 6 miesięcy podatnicy wykupili łącznie 89,8 tys. patentów. Najbardziej zainteresowaną tym rozwiązaniem branżą jest handel detaliczny. Blisko połowa patentów została wydana na wniosek przedsiębiorców zajmujących się tego rodzaju działalnością. Po około 23% przypada na branżę wynajmu nieruchomości oraz branżę transportową²³.

4. UPROSZCZONE FORMY OPODATKOWANIA OSÓB SAMOZATRUDNIONYCH W POLSCE

W Polsce jedynym rozwiązaniem zbliżonym do opisanych wyżej uproszczonych form opodatkowania w Rosji jest karta podatkowa²⁴.

Jest to pierwsza uproszczona i jednocześnie wciąż najmniej skomplikowana forma opodatkowania działalności gospodarczej w Polsce. Polega ona na tym, że podatnicy, którzy mają do tego prawo (np. korepetytorzy) i wybrali kartę podatkową jako właściwą dla nich formę opodatkowania, są zwolnieni z obowiązku prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych oraz wpłacania zaliczek na podatek dochodowy²⁵. Ci podatnicy muszą jednak wydawać na żądanie klienta rachunki i faktury, o których mowa w odrębnych przepisach, stwierdzające sprzedaż wyrobu, towaru lub wykonanie usługi, oraz przechowywać w kolejności numerów kopie tych rachunków i faktur w okresie 5 lat podatkowych, licząc od końca roku, w którym wystawiono rachunek lub fakturę²⁶.

Zryczałtowany podatek dochodowy w formie karty podatkowej mogą opłacać podatnicy prowadzący:

- 1) określoną ustawowo działalność usługową lub wytwórczo-usługową;
- 2) określoną ustawowo działalność usługową w zakresie handlu detalicznego żywnością, napojami, wyrobami tytoniowymi oraz kwiatami;
- 3) określoną ustawowo działalność usługową w zakresie handlu detalicznego artykułami nieżywnościowymi, z wyjątkiem handlu paliwami silnikowymi, środkami transportu samochodowego, częściami i akcesoriami do pojazdów mechanicznych, ciągnikami rolniczymi i motocyklami;
- 4) działalność gastronomiczną – jeżeli nie jest prowadzona sprzedaż napojów o zawartości alkoholu powyżej 1,5%;
- 5) działalność w zakresie usług transportowych wykonywanych przy użyciu jednego pojazdu;
- 6) działalność w zakresie usług rozrywkowych;
- 7) działalność w zakresie sprzedaży posiłków domowych w mieszkaniach, jeżeli nie jest prowadzona sprzedaż napojów o zawartości alkoholu powyżej 1,5%;
- 8) działalność w wolnych zawodach, polegającą na świadczeniu usług w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego;
- 9) działalność w wolnych zawodach, polegającą na świadczeniu przez lekarzy weterynarii usług weterynaryjnych, w tym również sprzedaż preparatów weterynaryjnych, w związku ze świadczonymi usługami;
- 10) działalność w zakresie opieki domowej nad dziećmi i osobami chorymi;
- 11) działalność w zakresie usług edukacyjnych, polegającą na udzielaniu lekcji na godzinę²⁷.

Zryczałtowany podatek w formie karty podatkowej mogą opłacać także osoby fizyczne, w tym rolnicy równocześnie prowadzący gospodarstwo rolne, oraz przedsiębiorstwa w spadku, zasadą pozostaje jednak zakaz prowadzenia innej działalności gospodarczej.

Minister odpowiedni do spraw finansów publicznych do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok podatkowy ogłasza, w drodze obwieszczenia, w „Monitorze Polskim” kwoty i stawki podatku ustalane zgodnie ze zmianą wskaźnika CPI (ang. *Consumer Price Index* – wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych)²⁸. Sam podatek jest ustalany w decyzji właściwego naczelnika urzędu skarbowego.

Karta podatkowa nie odpowiada jednak współczesnym wymaganiom w zakresie łatwego rozliczania się z urzędem skarbowym. Owszem, stanowi wygodną formę opodatkowania dla osób wykonujących zawody medyczne, zwłaszcza po nowelizacji, która umożliwiła im współpracę z placówkami medycznymi, a która weszła w życie w 2021 r.²⁹ Nie jest jednak dostępna dla większości nowych zawodów, które pojawiły się w ostatnich 30 latach (np. dla youtuberów) lub stały się bardziej rozpowszechnione, jak np. fotografowie oraz kierowcy serwisów taksówkarskich.

Jedną z wad karty podatkowej ujawnionych w ostatnich latach jest niestabilność przepisów ją regulujących³⁰. W ramach reformy podatkowej nazywanej Polskim Ładem ustawodawca przewiduje likwidację możliwości opodatkowania lekarzy, lekarzy stomatologów oraz weterynarzy na zasadach karty podatkowej od 2022 r.³¹, jak również całkowite uniemożliwienie korzystania z tego rozwiązania przez nowych podatników³². Jest to tym bardziej niezrozumiałe, że przedstawiciele ww. zawodów mogli się cieszyć większą swobodą w dobieraniu klientów zaledwie przez jeden rok³³.

Ustawodawca w przepisach o karcie podatkowej nie wprowadził też wyraźnego zastrzeżenia dotyczącego ochrony prawnej dla osoby korzystającej z tej formy opodatkowania, a zapewniającej jej stabilność regulacji w określonym czasie.

Z ww. względów karta podatkowa jest rozwiązaniem zbliżonym raczej do systemu patentu podatkowego w Rosji niż do opodatkowania osób samozatrudnionych.

Drugą formą uproszczonego opodatkowania działalności gospodarczej osób samozatrudnionych jest w Polsce ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Głównym założeniem tego rozwiązania jest opodatkowanie przychodu zamiast dochodu. To znaczy, że podatnicy nie mają prawa do uwzględnienia w podstawie opodatkowania kosztów uzyskania przychodu. Mogą jednak odliczyć od przychodu składki na ubezpieczenie społeczne³⁴. Podatek można obniżyć o kwotę zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne, podlegającej odliczeniu³⁵.

Ryczałtem mogą być opodatkowane tylko przychody uzyskane z prowadzonej indywidualnej działalności gospodarczej lub działalności prowadzonej w formie spółki cywilnej lub jawnej osób fizycznych³⁶.

Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. przewiduje pewne wyłączenia z możliwości opodatkowania działalności gospodarczej ryczałtem. Nie można bowiem opodatkować w ten sposób przychodów uzyskanych w ramach spółki partnerskiej ani tym bardziej spółki komandytowej, komandytowo-akcyjnej, bo nie są to przychody z działalności gospodarczej sensu

stricto, lecz przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych³⁷.

Ponadto przychodów opodatkowanych w formach zryczałtowanych nie łączy się z przychodami z innych źródeł podlegającymi opodatkowaniu na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r.

Zasadniczo z ryczału od przychodów ewidencjonowanych mogą skorzystać podmioty z każdej branży. Istnieje jednak lista wyjątków, obejmująca m.in.:

- 1) prowadzenie aptek;
- 2) działalność w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych (kantory);
- 3) działalność w zakresie handlu częściami i akcesoriami do pojazdów mechanicznych;
- 4) wytwarzanie wyrobów opodatkowanych podatkiem akcyzowym, na podstawie odrębnych przepisów, z wyjątkiem wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii;
- 5) wykonywanie działalności w roku podatkowym po zmianie działalności wykonywanej:
 - a) samodzielnie na działalność prowadzoną w formie spółki z małżonkiem,
 - b) w formie spółki z małżonkiem na działalność prowadzoną samodzielnie przez jednego lub każdego z małżonków,
 - c) samodzielnie przez małżonka na działalność prowadzoną samodzielnie przez drugiego małżonka
 - jeżeli małżonek lub małżonkowie przed zmianą opłacali z tytułu prowadzenia tej działalności podatek dochodowy na ogólnych zasadach.

Ryczałtem można również opodatkować przychody z najmu, jeżeli nie są one uzyskiwane w ramach prowadzonej działalności gospodarczej³⁸.

Jeżeli podatnik prowadzący działalność samodzielnie lub w formie spółki, który wybrał opodatkowanie w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych, uzyska z tej działalności przychody ze sprzedaży towarów handlowych lub wyrobów lub ze świadczenia usług na rzecz byłego lub obecnego pracodawcy, odpowiadających czynnościom, które podatnik lub co najmniej jeden ze współników wykonywał w roku poprzedzającym rok podatkowy lub wykonywał lub wykonuje w roku podatkowym w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy, podatnik ten traci w roku podatkowym prawo do opodatkowania w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych i poczynając od dnia uzyskania tego przychodu do końca roku podatkowego opłaca podatek dochodowy na ogólnych zasadach³⁹.

Ustawodawca określił konkretne warunki (pozytywne) skorzystania z omawianej formy opodatkowania. Podatnicy opłacają w roku podatkowym ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, jeżeli w roku poprzednim uzyskali przychody z tej działalności, prowadzonej samodzielnie lub w formie spółki, w wysokości nie wyższej niż 2 mln euro⁴⁰. Podatników rozpoczynających działalność gospodarczą nie obowiązuje z kolei ten limit, nie mogą oni jednak być opodatkowani na zasadach karty podatkowej.

Jeżeli w ubiegłym roku podatkowym podatnik prowadził działalność samodzielną oraz równocześnie działalność w formie spółki, w celu obliczenia limitu przychody nie będą sumowane.

W celu wyboru ryczału od przychodów ewidencjonowanych podatnicy muszą złożyć wnioski do 20. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym osiągnęli pierwszy przychód (najpóźniej z końcem roku, jeżeli rozpoczęli działalność w grudniu)⁴¹. Wybór obowiązuje też w kolejnych latach podatkowych.

Do omówienia pozostała działalność nierejestrowana w Polsce. Osoba, której przychody z działalności gospodarczej (samozatrudnienia) nie przekraczają połowy minimalnego średniego wynagrodzenia, nie ma obowiązku rejestracji działalności gospodarczej (muszą być spełnione również inne warunki formalne). Musi jednak prowadzić uproszczoną ewidencję sprzedaży⁴². O tym obowiązku nie wie zdecydowana większość osób prowadzących działalność nierejestrowaną, przez co narażają się one na sankcję karnoskarbową⁴³. Podmioty te mają również obowiązek wystawienia na żądanie nabywcy rachunku lub faktury⁴⁴.

Przychody z działalności nierejestrowanej są kwalifikowane jako przychody z innych źródeł, podlegają więc opodatkowaniu na zasadach ogólnych.

Należy docenić fakt uregulowania w polskim porządku prawnym takiego sposobu rozpoczęcia własnego biznesu, aczkolwiek wprowadzone limity, brak osobnej formy opodatkowania oraz nieinnowacyjna metoda wystawiania faktur i rachunków to pewne wady tego systemu.

5. PODSUMOWANIE

Największą zaletą rosyjskiego podatku od osób samozatrudnionych jest jego doskonale dopasowanie do potrzeb współczesnych czasów, zwłaszcza pod względem szybkości rozliczenia się z urzędem skarbowym, jak i szybkości wystawienia paragonu klientowi. Jednocześnie trzeba zwrócić uwagę na niski koszt obsługi prawnej i urzędniczej powyższego rozwiązania.

Rosyjski system podatkowy wraz z dobrowolnością opłacania składek na ubezpieczenia społeczne zachęca mieszkańców tego kraju do rozpoczęcia działalności gospodarczej, będącej jedynym albo tylko dodatkowym źródłem przychodów.

Z powodu małej innowacyjności polskiego systemu opodatkowania osób samozatrudnionych należy wprowadzić model podatku przychodowego, obowiązujący w Rosji jako właściwy dla tego rodzaju podmiotów. Zastąpiłby on skomplikowany i niepewny dla podatnika system ulg i odliczeń od przychodu. Zamiast szukać sposobu na to, jak uniemożliwić podatnikom odliczenie niektórych kosztów od podstawy opodatkowania, należy maksymalnie uprościć ich rozliczenie się z urzędem skarbowym. Podatnicy ponosiliby wówczas mniejsze koszty obsługi księgowej, a państwo mniej wydawałoby na zatrudnienie urzędników, którzy kontrolują prawidłowość ujęcia wydatków w kosztach podatkowych. Jest to możliwe tylko dzięki wprowadzeniu podatku przychodowego dla osób samozatrudnionych.

Samozatrudnieni podatnicy, którzy prowadzą działalność w skali mikro, są grupą najslabiej wyposażoną w odpowiednie mechanizmy rozliczania się z urzędem skarbowym. Nie są oni pracownikami organizacji, która byłaby płatnikiem ich składek i podatków, ani nie prowadzą działalności w skali uzasadniającej zlecenie prowadzenia księgowości biura rachunkowemu. W konsekwencji im bardziej są skomplikowane

przepisy regulujące rozliczanie się podatnika z fiskusem, tym bardziej taki podatnik jest narażony na ryzyko naruszenia przepisów podatkowych, nawet jeśli nie ma takiego zamiaru.

Jednocześnie osoby samozatrudnione w przyszłości mogą się stać przedsiębiorcami prowadzącymi działalność na większą skalę. Przykładowo fryzjer początkowo działający jako samozatrudniony z czasem może uruchomić własny zakład fryzjerski i zatrudniać w nim pracowników. Oczywiście warunkiem takiego rozwoju jest przy tym to, aby taki fryzjer był najpierw osobą samozatrudnioną, a nie pracownikiem etatowym. Jeżeli jednak związane z tym formalności wydają się podatnikowi zbyt skomplikowane, jest to czynnik demotywujący do budowania własnego biznesu.

Wobec tego należy sformułować następujące postulaty *de lege ferenda* dla ustawodawcy polskiego:

- 1) wprowadzenie nowej formy opodatkowania osób samozatrudnionych;
- 2) sformułowanie definicji osoby samozatrudnionej na potrzeby prawa podatkowego, obejmującej osoby o określonym poziomie zarobków, np. do wysokości II progu podatkowego;
- 3) utworzenie specjalnej aplikacji dla samozatrudnionych z możliwością szybkiego wystawienia paragonu bądź faktury dla klienta;
- 4) wprowadzenie obowiązku sporządzania wszelkiej dokumentacji i deklaracji podatkowych w specjalnej aplikacji dla samozatrudnionych;
- 5) wprowadzenie minimalnego okresu obowiązywania przepisów na zasadach prawa nabytego przez minimum 5 lat;
- 6) zwolnienie osób samozatrudnionych z obowiązku płacenia składek na ubezpieczenia społeczne z zachowaniem obowiązku płacenia składki na ubezpieczenie zdrowotne w ryczałtowej wysokości;
- 7) wprowadzenie nowych, niskich stawek podatkowych, będących stawkami ryczałtowymi stosowanymi do przychodu podatnika.

Przypisy

- 1 Por. projekt wprowadzenia minimalnej stawki podatku dochodowego od osób prawnych w krajach OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju): World Economic Forum, *130 countries back global minimum corporate tax of 15%*, <https://www.weforum.org/agenda/2021/07/oecd-global-minimum-corporate-tax/>, dostęp: 18.08.2021.
- 2 Федеральная Налоговая Служба, *Налог на профессиональный доход*, <https://npd.nalog.ru/>, dostęp: 1.07.2021.
- 3 Rbc.ru, *Финансовая разведка оценила в \$20 трлн объем теневой экономики в России*, <https://www.rbc.ru/economics/22/02/2019/5c6c16d99a79477be70257ee>, dostęp: 20.08.2021.
- 4 K. Kościński, *Test przedsiębiorcy wraca tylnymi drzwiami*, <https://www.prawo.pl/podatki/test-przedsiębiorcy-dla-samozatrudnionych-w-projekcie-polskiego,510058.html>, dostęp: 20.08.2021.
- 5 E. Городищева, *Идите на свет Россияне годами скрывали свои доходы. Как теперь их заставляют платить налоги?*, <https://lenta.ru/articles/2020/12/19/samozan/>, dostęp: 20.08.2021.
- 6 E. Рожкова, *Налоговый недочет: 24 млн россиян скрывают свои доходы*, <https://iz.ru/878873/elena-rozhkova/nalogovyi-nedochet-24-mln-rossiian-skrivaiut-svoi-dokhody>, dostęp: 20.08.2021.
- 7 I. Знак, *Чем страшна самозанятость: чего бояться и к чему стремятся россияне*, <https://vc.ru/hr/283817-chem-strashna-samozanyatost-chego-boyatsya-i-k-chemu-stremyatsya-rossiiane>, dostęp: 19.08.2021.

- 8 Федеральная Налоговая Служба, *Налог на профессиональный доход – приложение*, <https://npd.nalog.ru/app/>, dostęp: 1.07.2021.
- 9 Федеральная Налоговая Служба, *Налог на профессиональный доход*, dz. cyt.
- 10 Art. 73 Traktatu o Unii Euroazjatyckiej (Договор о Евразийском экономическом союзе, Подписан в г. Астане 29.05.2014, ред. от 01.10.2019, с изм. и доп., вступ. в силу с 01.08.2021, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/0594ec48df0b50d94a1f198acea1c194932ce466/, dostęp: 20.08.2021).
- 11 Por. stawki podatku i obowiązki sprawozdawcze u podatników opodatkowanych ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych, kartą podatkową lub osób prowadzących działalność nierejestrowaną.
- 12 Мк.ру, *Предприимчивость по-московски: число самозанятых в столице достигло 684 тыс. человек*, <https://www.mk.ru/social/2021/08/17/predpriimchivost-pomoskovski-chislo-samozanyatykh-v-stolice-dostiglo-684-tys-chelovek.html>, dostęp: 19.08.2021.
- 13 A. Мелешенко, *Число самозанятых в Москве увеличилось*, <https://rg.ru/2021/08/18/reg-cfo/chislo-samozaniatykh-v-moskve-velichilos.html>, dostęp: 20.08.2021.
- 14 Tamże.
- 15 Федеральная Налоговая Служба, *Патентная система налогообложения*, <https://www.nalog.gov.ru/rn77/taxation/taxes/patent/>, dostęp: 2.07.2021.
- 16 Renkuosi lietuva, *Индивидуальная предпринимательская деятельность*, <https://www.renkuosilietuva.lt/ru/individualnaa-predprinimatelskaa-deatelnost/>, dostęp: 20.08.2021; Valsts ienumumu dienests, *Лица, ведущие хозяйственную деятельность*, <https://www.vid.gov.lv/ru/lica-vedushchie-hozyaystvennuu-deyatelnost>, dostęp: 20.08.2021.
- 17 Art. 346.43 ust. 6 pkt 1 Kodeksu podatkowego Federacji Rosyjskiej (Налоговый кодекс Российской Федерации [часть вторая], от 05.08.2000 N 117-ФЗ, ред. от 02.07.2021, с изм. и доп., вступ. в силу с 01.10.2021, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28165/dfe87d3a71d81daff6243d64c49ef41c5c3302eb/, dostęp: 17.11.2021).
- 18 Tamże, art. 346.43 ust. 10, 11.
- 19 Tamże, art. 346.43 ust. 2.
- 20 Tamże, art. 346.43 ust. 1 *in fine*.
- 21 М. Борисов, *Как рассчитать стоимость патента для ИП на 2021 год и где найти региональный закон*, <https://e-kontur.ru/enquiry/1555/stoimost-patenta-2021>, dostęp: 1.07.2021.
- 22 Tass.ru, *Работающие по патентам предприниматели принесли в бюджет Москвы 2,9 млрд рублей за полгода*, <https://tass.ru/ekonomika/12013057>, dostęp: 19.08.2021.
- 23 Tamże.
- 24 Art. 23 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1993, dalej: ustawa z dnia 20 listopada 1998 r.
- 25 Tamże, art. 24 ust. 1.
- 26 Tamże, art. 24 ust. 1 *in fine*.
- 27 Tamże, art. 23.
- 28 Tamże, art. 55.
- 29 Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2123.
- 30 Por. historia zmian w ustawie z dnia 20 listopada 1998 r. od 2018 r., w: Internetowy System Aktów Prawnych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19981440930>, dostęp: 20.08.2021.
- 31 A. Pokojaska, *Wygaszanie prawa do karty podatkowej uderzy szczególnie w lekarzy*, <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/8220649,wygaszanie-prawa-do-karty-podatkowej-polski-lad.html>, dostęp: 20.08.2021; projekt z dnia 26 lipca 2021 r. ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, <https://legislacja.gov.pl/projekt/12349409/katalog/12805420#12805420>, dostęp: 20.08.2021.
- 32 M. Pogroszewska, *Polski Ład PiS: nikt nowy nie skorzysta z karty podatkowej*, <https://www.wp.pl/Podatek-dochodowy/308059992-Polski-Lad-PiS-nikt-nowy-nie-skorzysta-z-karty-podatkowej.html>, dostęp: 20.08.2021; projekt z dnia 26 lipca 2021 r. ustawy o zmia-

nie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, dok. cyt.

- ³³ Od 2021 r. osoby wykonujące wolne zawody medyczne mogą korzystać z karty podatkowej, nawet jeśli świadczą usługi nie tylko na rzecz osób prywatnych, lecz również na rzecz jednostek organizacyjnych, czyli jeśli np. pracują na kontrakcie w szpitalu albo przychodni.
- ³⁴ Art. 26 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm., dalej: ustawa z dnia 26 lipca 1991 r.) w związku z art. 11 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r.
- ³⁵ Art. 13 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r.
- ³⁶ Tamże, art. 6 ust. 1.
- ³⁷ Tamże, art. 8.
- ³⁸ Tamże, art. 12 ust. 1 pkt 4.
- ³⁹ Tamże, art. 8 ust. 2.
- ⁴⁰ Tamże, art. 6 ust. 4.
- ⁴¹ Tamże, art. 9 ust. 1.
- ⁴² Art. 109 ust. 1 w związku z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 685 ze zm., dalej: ustawa z dnia 11 marca 2004 r.
- ⁴³ Art. 62 § 3 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.
- ⁴⁴ Art. 106 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r.

Bibliografia

Źródła internetowe

- Борисов М., *Как рассчитать стоимость патента для ИП на 2021 год и где найти региональный закон*, <https://e-kontur.ru/enquiry/1555/stoimost-patenta-2021>, dostęp: 1.07.2021.
- Федеральная Налоговая Служба, *Налог на профессиональный доход*, <https://npd.nalog.ru/>, dostęp: 1.07.2021.
- Федеральная Налоговая Служба, *Налог на профессиональный доход – приложение*, <https://npd.nalog.ru/app/>, dostęp: 1.07.2021.
- Федеральная Налоговая Служба, *Патентная система налогообложения*, <https://www.nalog.gov.ru/rn77/taxation/taxes/patent/>, dostęp: 2.07.2021.
- Городищева Е., *Идите на свет Россияне годами скрывали свои доходы. Как теперь их заставляют платить налоги?*, <https://lenta.ru/articles/2020/12/19/samozan/>, dostęp: 20.08.2021.
- Koślicki K., *Test przedsiębiorcy wraca tylnymi drzwiami*, <https://www.prawo.pl/podatki/test-przedsiębiorcy-dla-samozatrudnionych-w-projekcie-polskiego,510058.html>, dostęp: 20.08.2021.
- Мелешенко А., *Число самозанятых в Москве увеличилось*, <https://rg.ru/2021/08/18/reg-cfo/chislo-samozaniatykh-v-moskve-velichilos.html>, dostęp: 20.08.2021.
- Мк.ру, *Предприимчивость по-московски: число самозанятых в столице достигло 684 тыс. человек*, <https://www.mk.ru/social/2021/08/17/predpriimchivost-pomoskovski-chislo-samozanyatykh-v-stolice-dostiglo-684-tys-chelovek.html>, dostęp: 19.08.2021.
- Pogroszewska M., *Polski Ład PiS: nikt nowy nie skorzysta z karty podatkowej*, <https://www.rp.pl/Podatek-dochodowy/308059992-Polski-Lad-PiS-nikt-nowy-nie-skorzysta-z-karty-podatkowej.html>, dostęp: 20.08.2021.
- Pokojska A., *Wygaszanie prawa do karty podatkowej uderzy szczególnie w lekarzy*, <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/8220649,wygaszanie-prawa-do-karty-podatkowej-polski-lad.html>, dostęp: 20.08.2021.

- Rbc.ru, *Финансовая разведка оценила в \$20 трлн объем теневой экономики в России*, <https://www.rbc.ru/economics/22/02/2019/5c6c16d99a79477be70257ee>, dostęp: 20.08.2021.
- Renkuosi lietuva, *Индивидуальная предпринимательская деятельность*, <https://www.renkuosilietuva.lt/ru/individualnaa-predprinimatelskaa-deatelnost/>, dostęp: 20.08.2021.
- Рожкова Е., *Налоговый недочет: 24 млн россиян скрывают свои доходы*, <https://iz.ru/878873/elena-rozhkova/nalogovyi-nedochet-24-mln-rossiian-skrывaiut-svoi-dokhody>, dostęp: 20.08.2021.
- Tass.ru, *Работающие по патентам предприниматели принесли в бюджет Москвы 2,9 млрд рублей за полгода*, <https://tass.ru/ekonomika/12013057>, dostęp: 19.08.2021.
- Valsts ienemumu dienests, *Лица, ведущие хозяйственную деятельность*, <https://www.vid.gov.lv/ru/lica-vedushchie-hozyaystvennuyu-deyatelnost>, dostęp: 20.08.2021.
- World Economic Forum, *130 countries back global minimum corporate tax of 15%*, <https://www.weforum.org/agenda/2021/07/oecd-global-minimum-corporate-tax/>, dostęp: 18.08.2021.
- Знак И., *Чем страшна самозанятость: чего боятся и к чему стремятся россияне*, <https://vc.ru/hr/283817-chem-strashna-samozanyatost-chego-boyatsya-i-k-chemu-stremyatsya-rossiyane>, dostęp: 19.08.2021.

Akty prawne

- Kodeks podatkowy Federacji Rosyjskiej – Налоговый кодекс Российской Федерации (часть вторая), от 05.08.2000 N 117-ФЗ, ред. от 02.07.2021, с изм. и доп., вступ. в силу с 01.10.2021, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_28165/dfe87d3a71d81daff6243d64c49ef41c5c3302eb/, dostęp: 17.11.2021.
- Traktat o Unii Euroazjatyckiej – Договор о Евразийском экономическом союзе, Подписан в г. Астане 29.05.2014, ред. от 01.10.2019, с изм. и доп., вступ. в силу с 01.08.2021, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/0594ec48df0b50d94a1f198acea1c194932ce466/, dostęp: 20.08.2021.
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 685 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1993.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, akty zmieniające, w: Internetowy System Aktów Prawnych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19981440930>, dostęp: 20.08.2021.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2123.

Inne źródła

- Projekt z dnia 26 lipca 2021 r. ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, <https://legislacja.gov.pl/projekt/12349409/katalog/12805420#12805420>, dostęp: 20.08.2021.